

DOELEN VOOR DE KRINGLEIDER

De kringleden helpen aanvaarden:

1. dat God ook betrokken is bij de wereldgeschiedenis en bij de koninkrijken van deze wereld.
2. dat God ingrijpt in de wereldgeschiedenis wanneer de koninkrijken van deze wereld antichristelijk geworden zijn.
3. dat de vierde rode draad in de Bijbel “de triomf van Gods Koninkrijk” is.

I. AANBIDDING (14 min.)

1. Gebed.

Bid voor Gods leiding door zijn Geest, bewust te worden van Gods aanwezigheid en te luisteren naar zijn stem.

Aanbidding is je overgeven aan God en aan alle gebeurtenissen die Hij in je leven toelaat.

Thema: God aanbidden door heel je leven heen.

Lees onderstaand Bijbelgedeelte en lees de uitleg voor of leg het in eigen woorden uit.

Daniël 6:2-5,11.

2 Darius ging ertoe over honderdtwintig satrapen over het gehele koninkrijk aan te stellen. 3 Boven hen stelde hij drie rijksbestuurders aan, van wie Daniël er een was; aan hen moesten de satrapen rekenschap afleggen, opdat de koning geen schade zou lijden. 4 Daniël nu onderscheidde zich van de rijksbestuurders en satrapen door zijn buitengewone begaafdheid. De koning overwoog zelfs hem over het hele koninkrijk aan te stellen. 5 Daarom probeerden de rijksbestuurders en satrapen in Daniëls bewind iets te vinden om hem voor aan te klagen, maar zij konden geen grond voor een aanklacht vinden of hem op een misstap betrappen, want hij was betrouwbaar en hij had nooit zijn plicht verzuimd of een misstap begaan.

11 Toen Daniël hoorde van het besluit dat op schrift gesteld was, ging hij naar zijn huis. In zijn bovenvertrek had hij in de richting van Jeruzalem open vensters. Daar knielde hij neer, bad tot zijn God en prees Hem, precies zoals driemaal per dag zijn gewoonte was.

In zijn binnenkamer knielde Daniël voor God in volle overgave en afhankelijkheid. In zijn publieke taak onderscheidde hij zich van alle anderen: hij was betrouwbaar en onberispelijk. De kracht voor zijn publieke leven lag in zijn binnenkamer. Hij aanbad God in zijn binnenkamer op zijn knieën, want God was zijn Koning. Hij aanbad God in zijn dagelijks leven met onberispelijk gedrag. Aanbidding is een dagelijks en voltijds beroep. Aanbidding is wandelen met God!

3. Aanbidding.

Laat iedereen in de kring om de beurt (in één of twee zinnen) God aanbidden door zich opnieuw over te geven en toe te wijden aan God als zijn Koning.

II. INLEIDING THEMA (1 min.)

Het thema voor deze bijeenkomst is:

De koninkrijken in het boek Daniël.

Lees voor of leg uit.

Daniël zelf leefde tijdens de Babylonische ballingschap in de 7e tot de 6^e eeuw v.C. in het Babylonische en Medo-Persische koninkrijken.

De schrijver van het boek Daniël leefde tijdens de onderdrukking van koning Antiochus Epifanes IV in de 2^e eeuw v.C. waarschijnlijk in Judea.

Het boek Daniël is een profetie, een proclamatie van God, maar dan *een rugwaarts profetie*, een onthulling van de diepste betekenis van gebeurtenissen die in de geschiedenis plaatsvinden.

Het doel van het boek is *niet* om toekomstige geschiedkundige gebeurtenissen te voorspellen, maar veel meer om de zin van de geschiedkundige gebeurtenissen te openbaren. De schrijver van het boek Daniël presenteert een theologie van de wereldgeschiedenis: Gods perspectief op de koninkrijken in de geschiedenis.

Daniël 1. In de wereldgeschiedenis is God de soevereine Koning. Het was niet koning Nebukadnessar die de beslissende rol in internationale aangelegenheden speelde, maar het was God die de ballingen uit Judea aan hem uitgeleverd had (Daniël 1:2a¹) en die Daniël en zijn vrienden toerustte met wijsheid en inzicht om in een vreemd koninkrijk te dienen (Daniël 1:17²).

Daniël 2. In de geschiedenis is het God die de koningen aanstelt, maar ook weer afzet (Daniël 2:21³)!

Daniël 3. In de geschiedenis worden gelovigen die weigeren compromissen met het koninkrijk in de wereld te sluiten vervolgd (Daniël 3:17-18⁴; vgl. 2 Timoteüs 3:12⁵).

¹ **Daniël 1:2** De Heer leverde Jokakim, de koning van Juda, aan hem uit

² **Daniël 1:17** En God schonk de vier jongemannen wijsheid, kennis en verstand van alle geschriften; bovendien was Daniël bij machte alle mogelijke visioenen en dromen uit te leggen.

³ **Daniël 2:21** Hij verandert tijden en uren, hij zet koningen af en stelt koningen aan, hij geeft de wijzen hun wijsheid, hij geeft de wijzen hun wijsheid, en de verstandigen hun kennis.

⁴ **Daniël 3:17-18** *17* want als de God die wij vereren ons uit een brandende oven en uit uw handen kan redden, zal hij ons redden.

Daniël 4. In de geschiedenis is het God die hoogmoedige koningen vernedert (Daniël 4:34⁶).

Daniël 5. In de geschiedenis is het God die arrogante koningen vernietigt (Daniël 5:20⁷).

Daniël 6. In de geschiedenis is het God die toegewijde gelovigen verhoogt (Daniël 6:28⁸).

Daniël 7. In iedere periode van de geschiedenis vertegenwoordigt het schema van vier regimes de regeringen van het koninkrijk van de wereld, verdoemt God de antichristelijke tirannen en geeft hij het Koninkrijk aan de Vertegenwoordiger van de gelovigen (Daniël 7:14,17-18,26-27⁹).

Daniël 8. In de geschiedenis hebben de gebeurtenissen een definitief einde en komt elke menselijke macht uiteindelijk ten val (Daniël 8:23-25¹⁰).

Daniël 9. In de geschiedenis hebben de symbolen in het boek Daniël herhaaldelijke toepassingen. Het definitieve einde van de geschiedenis is echter nog niet aangebroken! (Daniël 9:26-27¹¹).

¹⁸ Maar ook al redt hij ons niet, majesteit, weet dan dat wij uw goden niet zullen vereren, noch zullen buigen voor het gouden beeld dat u hebt opgericht.⁷

⁵ **2 Timoteüs 3:12** Allen die vroom en in eenheid met Christus Jezus willen leven, zullen worden vervolgd.

⁶ **Daniël 4:34** Ik, Nebukadnessar, roem, verhef en verheerlijk nu de koning van de hemel. Al zijn daden zijn juist en zijn paden recht. Wie hoogmoedig zijn, kan hij vernederen.

⁷ **Daniël 5:20** Maar toen hij hooghartig en overmoedig werd, is hij van zijn koningstroon gestoten en is zijn eer hem ontnomen.

⁸ **Daniël 6:28** Hij redt en bevrijdt, geeft tekenen en doet wonderen in de hemel en op aarde; hij heeft Daniël uit de klauwen van de leeuwen gered.⁷

⁹ **Daniël 7:14,17-18,26-27** ¹⁴ Hem werden macht, eer en het koningschap verleend, en alle volken en naties, welke taal zij ook spraken, dienden hem. Zijn heerschappij was een eeuwige heerschappij die nooit ten einde zou komen, zijn koningschap zou nooit te gronde gaan.

¹⁷ “Die grote dieren, vier in getal, duiden op vier koningen die uit de aarde zullen opkomen. ¹⁸ Daarna zullen de heiligen van de hoogste God het koningschap ontvangen, en zij zullen het koningschap altijd behouden – voor eeuwig en altijd.”

²⁶ Dan zal het hof plaatsnemen en zal hem zijn heerschappij ontnomen worden, hij zal voor eeuwig verdeld en vernietigd worden. ²⁷ Het koningschap, de heerschappij en de grootheid van alle koninkrijken onder de hemel zullen gegeven worden aan het volk van de heiligen van de hoogste God. Zijn koningschap is een eeuwig koningschap en alle machten zullen hem dienen en gehoorzamen.”

¹⁰ **Daniël 8:23-25** ²³ Aan het einde van hun heerschappij, als de tijd van de overtreders voorbij is, zal er een meedogenloze koning opstaan, bedreven in listen. ²⁴ Zijn kracht zal groot zijn – maar het is niet zijn eigen kracht – en hij zal een ongehoorde verwoesting aanrichten. Alles wat hij onderneemt zal hem lukken; machtigen zal hij in het verderf storten, ook het volk van de heiligen. ²⁵ Door zijn listigheid slaagt hij in elk bedrog. Hij zal hoogmoedig zijn en velen onverhoeds in het verderf storten. Tegen de vorst der vorsten zal hij opstaan, maar zonder dat er een mensenhand aan te pas komt zal hij gebroken worden.

¹¹ **Daniël 9:26-27** ²⁶ Na de tweeënzestig weken zal een gezalfde worden vermoord, zonder dat iemand het voor hem opneemt. Het volk van een

Daniël 10-11. In de geschiedenis moet het volk van God lijden als gevolg van de politieke en militaire successen en terugslagen van ambitieuze machthebbers. Maar hoe machtig deze wereldse machthebbers ook al mogen zijn, “ze zullen struikelen en vallen en niet meer gevonden worden” (Daniël 11:31-32,19b¹²)!

Daniël 12. De rugwaartse profetie van Daniël blijft verborgen en verzegeld tot “de tijd van het einde” (Daniël 12:9-10¹³). ‘De tijd van het einde’ is de periode dat strekt vanaf de eerste komst van Christus als de vestiging van het Koninkrijk van God (vgl. Marcus 1:15; Matteüs 12:28¹⁴) tot de wederkomst van Christus als de voltooiing van het Koninkrijk van God (vgl. Matteüs 25:34¹⁵).

De wetteloze mensen (goddelozen) zullen tot het einde wetteloos handelen en deze dingen niet kunnen begrijpen. Maar de verlichte mensen (verstandigen) zullen tot het einde zich laten reinigen, zuiveren en louteren en deze dingen wel begrijpen (vgl. Openbaring 22:11¹⁶).

toekomstige vorst zal verderf brengen over de stad en het heiligdom. Hij zal zijn einde vinden in een overstroming. Tot aan het einde van de strijd zullen er verwoestingen zijn, zoals is vastgesteld. ²⁷ Hij zal een sterk bondgenootschap sluiten met velen, één week lang. De helft van de week zal hij offers noch gaven laten brengen, en boven op het altaar zal een verwoesting brengende gruwel te zien zijn, totdat het aangekondigde einde van die verwoestende kracht komt.⁷

¹² **Daniël 11:31-32,19b** ³¹ Hij brengt strijdkrachten op de been; die zullen het heiligdom, de vesting, ontwijden, het dagelijks offer afschaffen en een verwoesting brengend afgodsbeeld oprichten. ³² Degenen die zich niet houden aan het verbond, verleidt hij op listige wijze tot afvalligheid, maar degenen die hun God trouw zijn zullen zich met kracht verzetten.

¹⁹ Daarna keert hij zich tegen de vestingen van zijn eigen land, maar hij komt ten val en verdwijnt.

¹³ **Daniël 12:9-10** ⁹ Maar hij zei: ‘Ga heen, Daniël, want deze dingen blijven verborgen en verzegeld tot de eindtijd. ¹⁰ Velen zullen zich laten reinigen, zuiveren en louteren, maar de wettelozen zullen wetteloos handelen; en geen van de wettelozen zal het begrijpen, maar de verlichten zullen het wel begrijpen.

¹⁴ **Matteüs 12:28** Maar als ik door de Geest van God demonen uitdrijf, dan is het koninkrijk van God bij jullie gekomen.

¹⁵ **Matteüs 25:34** Dan zal de koning tegen de groep rechts van zich zeggen: “Jullie zijn door mijn Vader gezegend, kom en neem deel aan het koninkrijk dat al sinds de grondvesting van de wereld voor jullie bestemd is.

¹⁶ **Openbaring 22:11** Wie onheil aanricht zal nog meer onheil aanrichten, en wie onrein is zal nog onreiner worden. Wie goedgeedoet zal nog meer goedgeedoet, en wie heilig is zal nog heiliger worden.’

III. UITWISSELING STILLE TIJD (30 min.)

Laat iedereen in de kring om de beurt in het kort vertellen of voorlezen wat hij of zij uit één of meerdere van de stille tijden uit de toegewezen Bijbelgedeelten geleerd heeft.

Thema: Gods Koninkrijk en de koninkrijken van mensen.

- Dag 1 Psalm 24:1-10.
Gods Koninkrijk is Gods soevereine heerschappij over allen en alles.
- Dag 2 Jesaja 14:24-27.
God is de almachtige Heerser over de koninkrijken op de aarde.
- Dag 3 Jesaja 31:1-3.
Allen die op de hulp van wereldse koninkrijken vertrouwen gaan te gronde.
- Dag 4 Exodus 1:1-22.
Het koninkrijk van Egypte onderdrukt Gods volk (1527 v.Chr.).
- Dag 5 Exodus 14:5-31.
Het koninkrijk van Egypte wordt door God gestraft (1447 v.Chr.).
- Dag 6 Jesaja 8:6-15.
God gebruikt het koninkrijk van Assyrië als instrument om Israël te straffen (734 v.Chr.) (vgl. Jesaja 10:5-19).
- Dag 7 Jesaja 10:20-34.
Het machtige koninkrijk van Assyrië wordt ook door God gestraft (701 v.Chr.).
- Dag 8 Jesaja 37:21-37.
Een engel verslaat het koninkrijk van Assyrië.
- Dag 9 Jesaja 13:1-22.
God gebruikt het koninkrijk van Medo-Perzië als instrument om Babylonië te straffen (538 v.Chr.).
- Dag 10^{BS} Daniël 8:1-27.
De koninkrijken van de wereld in het licht van Gods Koninkrijk.

IV. EXTRA UITWISSELING (15 min.)

Onderdeel IV is optioneel. Indien er na de uitwisseling van stille tijd nog tijd overblijft, kan onderstaande als extra gespreksstof dienen.

1. Bespreking studie

Bespreek eventueel de studie n.a.v. een aantal van de onderstaande vragen:

Thema: Vierde rode draad: de triomf van Gods Koninkrijk.

- Wat is de identiteit van de vier koningschappen?
- Wat is de identiteit van de steen die zonder toedoen van mensen van de berg losraakt?

- Wat symboliseert de voeten van ijzer waaraan klei vastgeplakt zit?
- Wat is Daniël's theologie van de wereldgeschiedenis?
- Wat openbaart Daniël over het komende Koninkrijk van God?

2. Toewijding

Laat de kringleden over de volgende vraag nadenken en hun antwoord opschrijven in hun map: "In welk opzicht wil jij jouw kijk op de wereldgeschiedenis wijzigen?"

3. Persoonlijke uitwisseling

Bespreek eventueel de persoonlijke voortgang en toewijding. Is er iemand die nog iets wil uitwisselen over (zijn leven met Jezus in) de afgelopen tijd? Is er iets wat iemand moeilijk vindt? Hoe voelt hij/zij zich eronder?

V. MEMORISATIE (5 min.)

1. Overhoring.

Laat de kringleden twee aan twee elkaars memorisatieverzen overhoren (de laatste vijf verzen).

2. Memorisatie van het nieuwe Bijbelvers.

Verduidelijk het memorisatievers.

DE TRIOMF VAN GODS KONINKRIJK

Daniël 2:44

Maar ten tijde van die koninkrijken
zal de God van de hemel
een rijk laten opkomen
dat nooit ten gronde zal gaan
en dat nooit op een ander volk zal overgaan.
Het zal die koninkrijken
verbrijzelen en vernietigen,
maar zelf zal het eeuwig bestaan.

Daniël 2:44 (NBV)

3. Repetitie van de Bijbelboeken.

Alle 39 boeken van het Oude Testament

5 wetboeken:

Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium.

12 geschiedenisboeken (vroegere profeten):

Jozua, Rechters, Ruth, 1+2 Samuël, 1+2 Koningen, 1+2 Kronieken, Ezra, Nehemia, Esther.

5 poëtische boeken:

Job, Psalmen, Spreuken, Prediker, Hooglied.

5 grote profetische boeken:

Jesaja, Jeremia, Klaagliederen, Ezechiël, Daniël.

12 kleine profetische boeken:

Hosea, Joël, Amos, Obadja, Jona, Micha, Nahum, Habakuk, Sefanja, Haggai, Zacharia, Maleachi.

VI. BIJBELSTUDIE (45 min.)

Thema: De koninkrijken van de wereld in het licht van Gods Koninkrijk

1. Bijbelstudie.

Gebruik de 5-stappenmethode en bestudeer:

Daniël 8:1-27 (een openbaring).

1 In het derde regeringsjaar van koning Belsassar kreeg ik, Daniël, na het visioen dat ik eerder had ontvangen, weer een visioen. **2** In dat visioen – ik bevond me op dat moment in de burcht van Susa, in de provincie Elam – stond ik bij het Ulaikanaal. **3** Ik sloeg mijn ogen op en zag bij het kanaal een ram. Hij had twee horens: lange horens waren het, de ene was langer dan de andere, en het laatste kwam het laatste op. **4** Ik zag de ram stoten naar het westen, het noorden en het zuiden, Er was geen dier dat tegen hem standhield: er was niemand die zich uit zijn macht kon redden. Hij deed wat hij wilde en maakte zich groot. **5** Terwijl ik ernaar keek, zag ik vanuit het westen een geitenbok aankomen, hij snelde over de uitgestrekte vlakte zonder de grond te raken. De bok had een opvallende horen tussen zijn ogen. **6** Hij naderde de ram met de twee horens die ik bij het kanaal had zien staan, en schoot met een razende kracht op hem af. **7** Ik zag hoe hij op de ram afstormde, hem woedend aanviel en al stotend beide horens van de ram wist te breken. De ram had te weinig kracht om weerstand te bieden. De bok wierp hem omver en vertrapte hem; er was niemand die de ram uit zijn macht kon redden. **8** De geitenbok maakte zich bijzonder groot, maar op het toppunt van zijn macht brak zijn grote horen af. Daarvoor in de plaats kwamen vier opvallende horens, die naar de vier windrichtingen wezen. **9** Uit één daarvan kwam nog een horen op, die eerst klein was, maar geweldig uitgroeide naar het zuiden, naar het oosten en naar het Sieraadland. **10** Hij groeide tot aan de hemelmachten (HB: het leger van de hemel) en zorgde ervoor dat een deel van de sterrenleger naar de aarde viel, en hij vertrapte het. **11** Hij verhief zich zelfs tegen de vorst van het leger (Aramees: hij groeide binnen bereik van de leider van de leger), waardoor de vorst het dagelijks offer werd ontnomen en zijn heiligdom werd neergehaald. **12** Hij bracht een leger op de been tegen het dagelijks offer, hij overtrad de wet (Aramees: het (leger) werd over het dagelijkse offer gesteld als een daad van overtreding / rebellie) en richtte de waarheid te gronde. Alles wat hij ondernam lukte hem. **13** Toen hoorde ik een heilige spreken, en een andere heilige zei tegen degene die gesproken had: 'Hoe lang zal het duren, wat in het visioen is gezegd over het dagelijks offer en de verwoestende overtreding, de ontwijding van het heiligdom en het vertrapte leger?' **14** Hij zei tegen mij: 'Drieëntwintighonderd avonden en ochtenden; daarna zal het heiligdom in ere worden hersteld.' **15** Toen ik, Daniël, het visioen zag en het probeerde te begrijpen, verscheen iemand voor me die eruitzag als een

man. **16** En over het Ulaikanaal hoorde ik een menselijke stem roepen: 'Gabriël, zorgt dat hij het droomgezicht begrijpt.' **17** Hij kwam vlak bij me staan. Ik schrok en viel voorover. Hij zei: 'Begrijp, mensenkind, dat het visioen naar de tijd van het einde verwijst.' **18** Terwijl hij tegen me sprak, verloor ik het bewustzijn en viel op de grond. Hij raakte me aan, hielp me overeind **19** en zei: 'Ik zal je vertellen wat er gebeurt als Gods toorn is uitgewoed, want het gaat over het tijdstip van het einde.'

20 De ram met de twee horens die je zag, duidt op de koningen van de Meden en de Perzen. **21** de harige geitenbok is de koning van Griekenland. de grote horen tussen zijn ogen is de eerste koning. **22** De horen brak af en er kwamen vier andere voor in de plaats; dat betekent dat er vier koninkrijken uit het volk zullen ontstaan, maar niet met dezelfde kracht. **23** Aan het einde van hun heerschappij (d.w.z. van de vier koninkrijken), als de tijd van de overtredders voorbij is (Aramees: wanneer de rebellen de volle maat bereiken of hun heerschappij ten einde komt), zal er een meedogenloze koning opstaan, bedreven in listen. **24** Zijn kracht zal groot zijn – maar het is niet zijn eigen kracht (Aramees: maar zonder de kracht, namelijk, van zijn voorganger, Alexander) – en hij zal een ongehoorde verwoesting aanrichten. Alles wat hij onderneemt zal hem lukken; machtigen zal hij in het verderf storten, ook (Aramees: namelijk) het volk van de heiligen. **25** Door zijn listigheid slaagt hij in elk bedrog. Hij zal hoogmoedig zijn en velen onverhoeds in het verderf storten. Tegen de vorst der vorsten zal hij opstaan, maar zonder dat er een mensenhand aan te pas komt zal hij gebroken worden. **26** Het visioen waarin over avonden en ochtenden werd gesproken, is waar. En jij, houd dit droomgezicht voor je (Aramees: sluit deze visioen op), want het verwijst naar een verre toekomst.' **27** Ik, Daniël, was uitgeput en enige dagen ziek. Toen ik hersteld was, diende ik de koning weer. Maar ik was verbijsterd over het droomgezicht en ik begreep het niet.

2. Nadruk.

Daniël 8 stelt de wereldgeschiedenis van wereldse koninkrijken in het licht van Gods bovennatuurlijke werkelijkheden (Gods soevereine macht over alle volken en Gods Koninkrijk).

- Het wereldse koninkrijk dat met geweld een ander werelds koninkrijk vernietigt begaat een grote overtreding en komt zelf ten val. "Wie naar het zwaard grijpt, zal door het zwaard omkomen" (Matteüs 26:52).
- Het wereldse koninkrijk dat zijn geweld (onderdrukking en vervolging) zelfs gebruikt tegen God, Gods volk en hun aanbedding (gedurende de periode van het Oude Testament: de gelovigen in Israël; gedurende de periode van het Nieuwe Testament: de christenen) begaat een nog grotere overtreding en zal onontkoombaar vallen! Het zal zonder dat er een mensenhand aan te pas komt gebroken worden (Daniel 8:25). Een aanval op Gods volk en hun aanbedding van God is een aanval op God Zelf.

- c. Elke menselijke macht is onderworpen aan grenzen. De zonden van de politieke overheden veroorzaken ook de val van de politieke overheden. En dit feit behoort het volk van God te bemoedigen.

3. Uitleg voor de kringleider.¹⁷

Daniël zelf leefde in het Babylonische Rijk en in het Medo-Persische Rijk tijdens de periode van de Babylonische ballingschap in de 7^e tot de 6^e eeuw v.C.

De schrijver van het boek Daniël leefde waarschijnlijk in Judea tijdens de onderdrukking van koning Antiochus Epifanes IV in de 2^e eeuw v.C.

Het boek Daniël is een profetie, een proclamatie van God, maar dan [een rugwaarts profetie](#), een onthulling van de diepste betekenis van gebeurtenissen die in de geschiedenis plaatsvinden (evenals Openbaring 12:1-6).

Zowel een vooruitkijkend profetie als een terugkijkend profetie is door God geïnspireerd (2 Timoteüs 3:16¹⁸; 2 Petrus 1:19-21¹⁹).

Het doel van het boek Daniël is [niet](#) om toekomstige geschiedkundige gebeurtenissen te voorspellen, maar wel om de zin van geschiedkundige gebeurtenissen te openbaren. De schrijver van het boek Daniël presenteert een theologie van de wereldgeschiedenis.

8:1-2. Daniël's visioen in Elam.

“Het derde regeringsjaar van Belsassar” was 550/549 v.C. De ballingschap in Babylon was nog niet voorbij (605-538 v.C.)

De tempel van Jeruzalem lag nog in puin en er was nog geen hoop op terugkeer vanuit de ballingschap of herstel van de tempel.

Daniël 7 – 12 is een rugwaarts profetie en zijn visioen betreft een latere ontwijding en herstel van de tempel (onder Antiochus IV in 167 v.C.). Daarom moest dit visioen ‘verzegeld blijven’ (nog niet bekend gemaakt worden), want het zag vanuit Belsassars tijd nog op een

verre toekomst. Het had toen nog geen onmiddellijke toepassing (Daniël 8:26, NBG²⁰).

Elam ligt tussen Babylon (Iraq) en Perzië (Iran) en was toen een provincie van het Perzische Rijk. In het Joodse denken was de stad Susa de zetel van de regering (vgl. Nehemia 1:1; Esther 1:2). Ulai is de naam van een kanaal dichtbij Susa.

8:3-4. De ram.

De ram wordt geïdentificeerd met Perzië omdat in de dierenriem Perzië onder ‘de ram’ valt. De twee horens wijzen op Medië (de kortere horens) en Perzië (de langere horens). Samen vormden zij het Medo-Perzische Rijk.

Vers 4 verwijst naar de vroegere overwinningen van het Medo-Perzische Rijk onder Cyrus (Kores) vanuit het oosten over het westen (Klein-Azië), het noorden (Babylon) en het zuiden (Egypte).

“Hij maakte zich groot” is een voorbode voor de latere koning “met een mond vol grootspraak” (vgl. Daniël 7:8²¹).

8:5-8. De geitenbok.

De geitenbok wordt geïdentificeerd met Syrië (het Rijk van de Seleuciden, een voortzetting van het Griekse Rijk van Alexander de Grote) omdat in de dierenriem Syrië onder ‘de steenbok’ valt.

De opvallende horens tussen zijn ogen verwijst naar Alexander de Grote (336-323 v.C.). “Hij snelde over de uitgestrekte vlakte zonder de grond te raken” verwijst naar zijn ‘blitzkrieg’ (vgl. Cyrus in Jesaja 41:3²²). In 4 jaar tussen 334-331 v.C. wierp Alexander het Medo-Perzische Rijk omver en vestigde het Griekse Rijk van Europa in het westen tot Indië in het oosten.

Op het toppunt van zijn macht brak zijn grote horens af en kwamen er vier opvallende horens voor in de plaats. Na de plotselinge dood van Alexander de Grote werd het Griekse Rijk verdeeld in vier koninkrijken:

- Macedonië en Griekenland
- Thracië (deel van Oost Europa)
- Syrië en het oosten (312 v.C. = begin Seleucidische dynastie)
- Egypte in het zuiden.

¹⁷ Een samenvatting van John E. Goldingay, Daniel, Word Biblical Commentary, 1989

¹⁸ **2 Timoteüs 3:16** Elke schrifttekst is door God geïnspireerd en kan gebruikt worden om onderricht te geven, om dwalingen en fouten te weerleggen, en om op te voeden tot een deugdzaam leven,

¹⁹ **2 Petrus 2:19-21** ¹⁹ Ze beloven vrijheid, maar zijn zelf slaven van het verderf, want waar men door beheerst wordt, daarvan is men slaaf. ²⁰ En als zij die zich door hun kennis van onze Heer en redder Jezus Christus hebben losgemaakt van het vuil van de wereld, daar weer in verstrikt raken en er opnieuw door worden beheerst, zijn ze er erger aan toe dan voorheen. ²¹ Het was beter voor hen geweest de weg van de rechtvaardigheid nooit gekend te hebben dan die weg wel te kennen, en zich vervolgens af te wenden van het heilige gebod dat hun is overgeleverd.

²⁰ **Daniël 8:26** (NBG) En het gezicht van de avonden en de morgens, waarvan gesproken werd, dat is waarheid. Gij nu, houd het gezicht verborgen, want het ziet op een verre toekomst.

²¹ **Daniël 7:8** Toen ik naar de horens keek zag ik hoe een kleine, nieuwe horens tussen de andere opkwam; drie van de oude horens werden uitgerukt om er plaats voor te maken. En in die horens bevonden zich ogen als mensenogen en een mond vol grootspraak.

²² **Jesaja 41:3** hij achtervolgt hen en trekt ongehinderd verder, zijn voeten raken nauwelijks de grond.

De werkelijke erfgenamen van Alexander waren niet zijn verwanten (Daniël 11:4²³), maar de bestuurders van zijn provincies (satrapen): Ptolemeüs in Egypte, Antigonos in Turkije, Syrië en het oosten, en Seleucus in Babylonië en later Syrië.

8:9-12. De verdrukking onder de kleine horen.

In vers 9 groeide de kleine horen uit het Seleucidische Rijk en vertegenwoordigt de goddeloze koning Antiochus IV (Epiphanus) (175-163 v.C.). “Hij was eerst klein” – hij was de jongste van zijn broers en had geen recht op de troon. Lange tijd was hij een gijzelaar in Rome. In vergelijking met Alexander was hij een onbelangrijke persoon.

Toch voert hij succesvolle oorlogen tegen het oosten, Egypte en het Sieraadland. ‘Het Sieraadland’ verwijst naar Israël (Daniël 11:16,41; Jeremia 3:19a²⁴) (specifiek naar de berg Sion, Daniël 11:45), een land dat overvloedt van melk en honing, de parel onder de landen van de wereld (Ezechiël 20:15²⁵).

In vers 10 valt hij zelfs ‘de hemelmachten’ aan en zorgde voor de val van een deel van ‘het sterrenleger’. Dit is een verwijzing naar de gelovige Joden, in bijzonder de priesters die de Israëlieten geordend in legerafdelingen uit Egypte leidden (Exodus 6:26²⁶; Numeri 33:1²⁷). Maar aangezien ‘de sterren’ ook verwijzen naar het hemelse leger van engelen (Jesaja 14:13²⁸) wordt de aanval tegen Gods heiligdom, priesters en aanbidding in de tempel vanuit Gods perspectief gezien als een aanval tegen God en zijn hemelse leger. De vijand richt Gods waarheid te gronde.

In vers 11 duidt “de vorst van het leger” misschien op de priesters en de hogepriester die gezag hadden over het religieuze leven in Jeruzalem. Maar aangezien de verklaring verwijst naar “de vorst der vorsten” (Daniël 8:25²⁹), duidt het eerder op God Zelf, de opperste Leider van de hemelse legerscharen.

²³ **Daniël 11:4** Maar nauwelijks is hij opgestaan, of zijn koninkrijk stort ineen en wordt opgedeeld naar de vier windrichtingen. Zijn rijk valt niet aan zijn nakomelingen toe en is niet zo machtig als toen hijzelf heerste, want het wordt uiteengerukt, het komt aan anderen dan de zijnen toe.

²⁴ **Jeremia 3:19a** Ik dacht: Hoe kan ik je een plaats tussen mijn kinderen geven en je een begerlijk land schenken, een sieraad voor de hele wereld?

²⁵ **Ezechiël 20:15** Wel zwoer ik in de woestijn de eed dat ik hen niet naar het land zou brengen dat ik hun geven wilde, een land dat overvloedt van melk en honing, de parel onder de landen van de wereld.

²⁶ **Exodus 6:26** Deze Aäron en Mozes waren het aan wie de HEER de opdracht gaf om de Israëlieten, in groepen geordend, uit Egypte te leiden.

²⁷ **Numeri 33:1** Dit zijn de pleisterplaatsen die de Israëlieten aandedden, nadat ze onder leiding van Mozes en Aäron, geordend in legerafdelingen, waren weggetrokken uit Egypte.

²⁸ **Jesaja 14:13** Je zei bij jezelf: Ik stijg op naar de hemel, boven Gods sterren plaats ik mijn troon. Ik zetel op de toppen van de Safon, de berg waar de goden bijeenkomen.

²⁹ **Daniël 8:25** Door zijn listigheid slaagt hij in elk bedrog. Hij zal hoogmoedig zijn en velen onverhoeds in het verderf storten. Tegen de vorst der vorsten zal hij opstaan, maar zonder dat er een mensenhand aan te pas komt zal hij gebroken worden.

De aanval van Antiochus is niet een aanval tegen het nationale volk van Israël (omdat vele Joden collaborateurs van Antiochus waren), maar is een aanval tegen Gods heiligdom en de gelovigen die in dit heiligdom aanbidden. Deze aanval is niet een anti-Semitische aanval, maar wordt vanuit Gods perspectief gezien als een aanval tegen God Zelf (vgl. Daniël 10:13³⁰). Op een aanmatigende wijze nam Antiochus het gezag over Gods heiligdom en de aanbidding in die heiligdom over (Daniël 11:36a³¹) - een functie die alleen de God van de Bijbel toekomt!

De tempel werd niet letterlijk vernietigd zoals door de Babyloniërs in 587 v.C. en door de Romeinen in 70 n.C. Al haar goud en sieraden werden gestroopt, al haar aanbidders werden verjaagd, en het heiligdom werd verontreinigd door heidense offeranden. Het heiligdom kon niet meer functioneren als een plaats van aanbidding van de ware en levende God!

In vers 12 richtte Antiochus een leger op tegen de gelovigen die de God van de Bijbel aanbaden (vgl. Daniël 11:31-32a³²). Als het leger in Daniël 8:10-11 verwijst naar Gods aardse leger van dienaren en Gods hemelse leger van engelen, dan verwijst Antiochus’ leger in Daniël 8:13 ook naar zijn aardse leger en het duistere equivalent daarvan in de hemelse gewesten (vgl. Daniël 10:13,20³³; Jesaja 24:21³⁴; Efeziërs 6:12³⁵). Een aanval op Gods volk en hun aanbidding van God is een aanval op God Zelf.

Antiochus meende dat “hij de sterren van de hemel kon plukken” (2 Makkabees 9:10). Vanaf 169 v.C. staan op de munten de kop van Antiochus omringd met sterren en met het opschrift: ‘Koning Antiochus een bijzondere verschijning van God’³⁶.

De waarheid die Antiochus ten gronde richt is de Torah, de wetsrollen van het Oude Testament (de Bijbel).

³⁰ **Daniël 10:13** Maar de vorst van het Perzische koninkrijk heeft mij eenentwintig dagen tegengehouden voordat Michaël, een van de voornaamste vorsten, mij te hulp schoot toen ik daar, bij de koningen van Perzië, zo alleen stond.

³¹ **Daniël 11:36a** De koning doet wat hij wil. Hij wordt hoogmoedig en stelt zich boven iedere god, en tegen de God der goden spreekt hij lasterlijke woorden.

³² **Daniël 11:31-32a** ³¹ Hij brengt strijdkrachten op de been; die zullen het heiligdom, de vesting, ontwijden, het dagelijks offer afschaffen en een verwoesting brengend afgodsbeeld oprichten. ³² Degenen die zich niet houden aan het verbond, verleidt hij op listige wijze tot afvalligheid

³³ **Daniël 10:13,20** ¹³ Maar de vorst van het Perzische koninkrijk heeft mij eenentwintig dagen tegengehouden voordat Michaël, een van de voornaamste vorsten, mij te hulp schoot toen ik daar, bij de koningen van Perzië, zo alleen stond. ²⁰ Toen zei hij: “Weet je waarom ik naar je toe gekomen ben? Ik moet spoedig terugkeren om tegen de vorst van Perzië te strijden, en zodra ik hem overwonnen heb, wacht mij de vorst van Griekenland.

³⁴ **Jesaja 24:21** Op die dag zal de HEER afrekenen in de hemel met de machten van de hemel, en op aarde met de vorsten van de aarde.

³⁵ **Efeziërs 6:12** Onze strijd is niet gericht tegen mensen maar tegen hemelse vorsten, de heersers en de machthebbers van de duisternis, tegen de kwade geesten in de hemelsferen.

³⁶ Grieks: Basileus Antiochos Theos Epifanēs

“Werden er wetsrollen gevonden, dan werden deze verscheurd en verbrand” (1 Makkabeeën 1:56).

De wereldse koning werd voorgesteld als een dier (de geitenbok) die op het leger, het heiligdom en de waarheid afstormt en ze onder zijn poten vertrappt.

Beschrijving van deze onderdrukking in het apocriefe boek 1 Makkabeeën 1:19-24 en 29-64.

Het boek beschrijft de geschiedenis van de Makkabeeën, de priester-vorsten van Judea die in opstand kwamen tegen hun Griekse overheersers en bestrijkt de periode 168-134 v.C.

19 De versterkte steden van Egypte werden ingenomen en het land werd geplunderd. *20* Na zijn overwinning op Egypte trok Antiochus in het jaar 143 (169 v.C.) met een groot leger naar Israël, naar Jeruzalem. *21* In zijn hoogmoed drong hij de tempel binnen, roofde het gouden altaar, de lampenstandaard met alle toebehoren, *22* de tafel van het toonbrood, de plengschalen, de offerschalen, de gouden wierookschalen, het voorhangsel en de kransen, en haalde de gouden versieringen van de voorgevel. *23* Hij roofde het zilver, het goud, de kostbare voorwerpen en de verborgen schatten die hij er vond *24* en liet alles naar zijn land voeren. Hij richtte een bloedbad aan en liet zich daar schaamteloos op voorstaan.

29 Na twee jaar stuurde de koning het hoofd van de belastingen naar de steden van Judea. Met een grote legermacht trok hij naar Jeruzalem. *30* Hij wendde voor vrede te willen sluiten, maar zodra hij het vertrouwen van de inwoners had gewonnen deed hij onverhoeds een aanval op de stad. Hij richtte grote vernielingen aan en doodde vele Israëlieten. *31* De stad werd geplunderd en in brand gestoken, de huizen en stadsmuren werden neergehaald, *32* de vrouwen en kinderen krijgsgevangen gemaakt, het vee werd in beslag genomen. *33* De Davidsburcht werd versterkt met een hoge, dikke muur en stevige torens. *34* Er werd een groep overlopers in garnizoen gelegd, mannen die de wet verachtten; zij verschansten zich in de citadel. *35* Ze sloegen er wapens en voedsel op, bewaarden er de oorlogsbuit uit Jeruzalem en lagen voortdurend op de loer. *36* Ze waren een bedreiging voor het heiligdom, een voortdurende plaag voor Israël. *37* Rondom de tempel vergoten ze onschuldig bloed, ze ontwijdden de heilige plaats. *38* Jeruzalems inwoners vluchtten voor hen, de stad werd tot woonplaats van vreemdelingen, tot een vreemdeling voor haar nageslacht, ze werd door haar kinderen verlaten. *39* Haar heiligdom was leeg als de woestijn, haar feesten werden dagen van rouw, haar sabbatten werden bespot, haar eer werd door het slijk gehaald. *40* Zo groot als ooit haar eer was, zo diep werd nu haar schande, haar trots sloeg om in rouw.

41 Toen gelastte de koning per brief zijn hele rijk om één volk te vormen *42* en de eigen gebruiken op te geven. En alle volken voegden zich naar het woord van de koning. *43* Zelfs veel Israëlieten gingen over tot zijn godsdienst, offerden aan afgodsbeelden en ontwijdden de sabbat. *44* Per bode stuurde de koning brieven naar Jeruzalem en de steden van Judea waarin hij de naleving gelastte van gebruiken die het land vreemd waren. *45* In de tempel mochten geen brandoffers, graanoffers en wijnooffers meer worden gebracht en sabbat en feestdagen moesten worden afgeschaft. *46* De tempel en de priesters werden ontwijdd. *47* Er werden altaren gebouwd en heiligdommen en tempeltjes ingericht voor afgodsbeelden, en er werd vlees van varkens en andere onreine dieren geofferd. *48* Ze mochten hun zonen niet meer besnijden en moesten zich verlagen tot allerlei onreine en onheilige praktijken. *49* Zo zouden de wetten vergeten worden en alle voorschriften in onbruik raken. *50* Iedereen die het gebod van de koning negeerde, zou worden gedood. *51* Dergelijke bepalingen kondigde hij in heel zijn rijk af. Ook stelde hij inspecteurs aan die erop moesten toezien dat het volk in elke stad van Judea offers bracht. *52* Veel Israëlieten die de wet maar al te graag naast zich neer wilden leggen, voegden zich naar de voorschriften van de inspecteurs, en ze richtten zo veel verschrikkingen aan in het land *53* dat de overige Israëlieten zich in alle mogelijke schuilplaatsen moesten verbergen.

54 Op 15 kislew van het jaar 145 (december 167 v.C.) liet de koning een verwoestende gruwel op het altaar bouwen en in de andere steden van Judea liet hij altaren neerzetten. *55* Voor de huisdeuren en op straat werd wierook gebrand. *56* Werden er wetsrollen gevonden, dan werden deze verscheurd en verbrand. *57* Wie in het bezit van zo'n verbondsrol bleek te zijn of volgens de wet leefde, werd op last van de koning ter dood gebracht. *58* Maand na maand lieten de inspecteurs in Israël hun macht voelen door overtredders die ze in de steden aantroffen ter dood te brengen. *59* En op de vijftiengste van de maand offerden ze op het afgodsaltaar dat boven op het oude altaar stond. *60* De vrouwen die hun kinderen hadden laten besnijden, werden op grond van de verordening gedood, *61* en zuigelingen werden opgehangen aan de hals van hun moeder. Ook hun huisgenoten en degenen die de besnijdenis hadden verricht werden gedood. *62* Toch vonden velen in Israël de kracht zich te verzetten en geen onrein vlees te eten. *63* Zij stierven nog liever dan dat zij zich door voedsel zouden verontreinigen en het heilige verbond zouden schenden, en ze werden dan ook ter dood gebracht. *64* De toorn drukte zwaar op Israël.

8:13-14. De duur van de periode van verdrukking. 'De heiligen' zijn leden van Gods hemelse/aardse leger en zij bespraken de betekenis van het visioen.

De woorden: “Hoe lang?” stammen uit de tijd voor de ballingschap (Jesaja 6:11³⁷; Jeremia 12:4³⁸). Vgl de woorden: “Hoe lang? in de psalmen die geschreven werden tijdens de periode van de ballingschap (Psalm 74:10-11³⁹; 80:5⁴⁰).

De woorden: “Hoe lang zal het duren wat in het visioen is gezegd?” slaat op Zacharia 1:12⁴¹ waar de Engel van de HEER namens Gods volk vraagt hoe lang na de ballingschap het nog zal duren voordat Jeruzalem weer is opgebouwd.

In Daniël 8:13 wordt gevraagd hoe lang na de ontheiliging van de tempel door Antiochus het nog zal duren voordat deze periode van verdrukking tot een einde is gekomen. De latere verdrukkingen zoals onder Antiochus werden gezien als een voortzetting van de verdrukkingen tijdens de ballingschap.

‘De verwoestende overtreding’ of ‘rebellie die verwoest en verlaten maakt’ is een verwijzing naar de afgod Zeus⁴² die Antiochus in de tempel oprichtte (2 Makkabeeën 6:2) bovenop het altaar in de tempel (1 Makkabeeën 1:54).

Terwijl niemand de ram uit de macht van de geitenbok kon redden (Daniël 8:7), zal het heiligdom (de tempel) en de ware aanbidding van de God van de Bijbel in ere hersteld worden (Daniël 8:14)! De aanbidding van de enige Levende God zal uiteindelijk triomferen!

Voor een periode van ‘2300 avonden en ochtenden’ (1150 dagen) werden er geen dagelijkse offers gebracht in de tempel. Het heidense altaar werd op de 15^e van de 9^e maand (kislew) in het jaar 167 v.C. gebouwd (1 Makkabeeën 1:54) en Gods altaar werd weer na 3 jaar en 10 dagen op de 25^e van de 9^e maand van het jaar 164 v.C. ingewijd (1 Makkabeeën 4:52-54⁴³). Waarschijnlijk waren

de orthodoxe rituelen bij het offeren al eerder gestaakt. Ze werden weer hersteld bij de inwijding van de tempel. Het getal 1150 dagen werd door de Joden aangenomen als de periode van ontwijding (van de tempel).

Het getal ‘3½ jaar’ is een symbolische aanduiding voor *een periode van verdrukking* (vgl. 1 Koningen 17:1⁴⁴; Lucas 4:25⁴⁵) en in Daniël 7:25⁴⁶ een aanduiding voor de periode van verdrukking vanaf de ontwijding van de tempel (167 v.C. tot de dood van Antiochus (163 v.C.) (1 Makkabeeën 6:16⁴⁷).

8:15-19. De engel Gabriël.

‘Iemand die eruitzag als een man’ is de engel Gabriël. In Daniël 7:9-10⁴⁸ verschijnt God en in Daniël 8:16⁴⁹ spreekt God. Vergelijk de verschijning van God in Ezechiël 1:27-28a⁵⁰.

Daniëls reactie was dat hij voorover op de grond viel (vgl. Jozua 5:14⁵¹; Ezechiël 1:28b⁵²) – een erkenning dat Gods gezant voor hem stond.

Daniël verloor het bewustzijn of beter hij viel in slaap – een toestand waarin iemand een visioen ontvangt: Adam (Genesis 2:21⁵³), Abraham (Genesis 15:12⁵⁴); Saul en zijn

terwijl er liederen en muziek van citers, harpen en cimbalen ten gehore werden gebracht.

⁴⁴ **1 Koningen 17:1** De Tisbiet Elia uit Gilead zei tegen Ahab: ‘Zo waar de HEER leeft, de God van Israël, in wiens dienst ik sta, de eerstkomende jaren zal er geen dauw of regen komen tenzij ik het zeg.

⁴⁵ **Lucas 4:25** Maar ik zeg het jullie zoals het is: in de tijd van Elia, toen de hemel drie jaar en zes maanden lang gesloten bleef en er in het land een grote hongersnood uitbrak, waren er veel weduwen in Israël.

⁴⁶ **Daniël 7:25** Hij zal in opstand komen tegen de hoogste God, en de heiligen van de hoogste onderdrukken. Hij zal proberen hun feesten en hun wet te veranderen, en zij zullen aan zijn heerschappij zijn overgeleverd voor één tijd, een dubbele tijd en een halve tijd.

⁴⁷ **1 Makkabeeën 6:16** Koning Antiochus stierf in Perzië, in het jaar 149.

⁴⁸ **Daniël 7:9-10** **9** Ik zag dat er tronen werden neergezet en dat er een oude wijze plaatsnam. Zijn kleed was wit als sneeuw, zijn hoofdhaar als zuivere wol. Zijn troon bestond uit vuurvlammen, de wielen uit laaiend vuur. **10** Een rivier van vuur welde op en stroomde voor hem uit.

Duizend maal duizenden dienden hem, tienduizend maal tienduizenden stonden voor hem. Het hof nam plaats en de boeken werden geopend.

⁴⁹ **Daniël 8:16** En over het Ulaikanaal hoorde ik een menselijke stem roepen: ‘Gabriël, zorg dat hij het droomgezicht begrijpt.’

⁵⁰ **Ezechiël 1:27-28** Vanaf wat zijn lendenen leken te zijn naar boven toe zag ik iets dat glansde als wit goud en door iets als vuur omgeven was, en naar beneden toe zag ik iets als vuur, omgeven door een stralende gloed. **28** Zoals de boog die bij regen verschijnt in de wolken, zo zag die gloed eruit. Dit was de aanblik van de stralende verschijning van de HEER.

⁵¹ **Jozua 5:14** De man antwoordde: ‘Bij geen van beide, ik ben de aanvoerder van het leger van de HEER. Daarom ben ik hier.’ Jozua viel op zijn knieën, boog diep voorover en vroeg hem: ‘Mijn heer, ik ben uw dienaar, wat beveelt u mij?’

⁵² **Ezechiël 1:28b** en toen ik dit alles zag, wierp ik me voorover op de grond. Ik hoorde een stem ...

⁵³ **Genesis 2:21** Toen liet God, de HEER, de mens in een diepe slaap vallen, en terwijl de mens sliep nam hij een van zijn ribben weg; hij vulde die plaats weer met vlees.

⁵⁴ **Genesis 15:12** Toen de zon op het punt stond onder te gaan, viel Abram in een diepe slaap. Opeens werd hij overweldigd door angst en diepe duisternis.

³⁷ **Jesaja 6:11** Ik vroeg: ‘Hoe lang, Heer?’ Hij antwoordde: ‘Totdat de steden en huizen geheel verlaten zijn en er geen mens meer woont, tot heel het land verwoest is, één grote woestijn.’

³⁸ **Jeremia 12:4** Hoe lang nog zal de aarde treuren, zullen gras en bloemen verdorren?

Het vee en de vogels komen om

door de wandaden van haar bewoners,

die denken: Hij voorziet niet hoe ons einde zal zijn.

³⁹ **Psalm 74:10-11** 10 Hoe lang nog, God, zal de tegenstander u bespotten? Zal de vijand uw naam voor altijd beschimpen?

11 Waarom houdt uw hand zich in bedwang?

Hef uw machtige hand en sla toe,

⁴⁰ **Psalm 80:5** HEER, God van de hemelse machten,

hoe lang nog blijft u vertoord op uw biddende volk?

⁴¹ **Zacharia 1:12** Toen riep de engel van de HEER uit: ‘HEER van de hemelse machten, hoe lang zal het nog duren voor u erbarmen toont met Jeruzalem en de steden van Juda, waarop u nu al zeventig jaar verbolgen bent?’

⁴² **De Griekse god Zeus Olympius** werd ‘Heer van de hemel’ genoemd (Hebreeuws: ba’al shamem), maar Daniël geeft hem een spotnaam: ‘de rebellie dat verwoest of verlaten maakt’ (Hebreeuws: peshah shamem).

⁴³ **1 Makkabeeën 4:52-54** **52** Op de vijfentwintigste van de negende maand, te weten de maand kislew, van het jaar 148 **53** stonden ze in alle vroegte op en brachten volgens voorschrift een offer op het nieuwe brandofferaltaar. **54** Op dezelfde dag en op hetzelfde uur dat vreemde volken het altaar hadden ontwaard, werd het nieuwe altaar ingewijd,

soldaten (1 Samuël 26:12⁵⁵); en Job (Job 4:12-13⁵⁶). De aanraking van de engel wekte hem (vgl. Elia in 1 Koningen 19:5-7⁵⁷). De bedoeling is dat Gods Geest hem deed opstaan (vgl. Ezechiël in Ezechiël 1:28-2:2⁵⁸).

8:17,19. De tijd van het einde.

“Het visioen verwijst naar de tijd van het einde” (Daniël 8:17) en “Het gaat over het tijdstip van het einde” (Daniël 8:19). Deze woorden verwijzen NIET naar ‘de eindtijd’ of het absolute einde van de wereldgeschiedenis! Ze verwijzen naar het einde van *een bepaalde periode van verdrukking* die in het verband besproken wordt: namelijk, de periode waarin de tempel in Jeruzalem ontheilig werd.

Dan is “Gods toorn uitgewoed” (Daniël 8:19). In Zacharia 1:12 wordt de periode van ballingschap *een periode van Gods verbolgenheid* genoemd. Het verband in Zacharia toont aan dat hoewel Israëls zonde de oorzaak van Gods toorn was, God in zijn toorn Israël niet verder straft.

Zo is Gods toorn in 1 Makkabeeën 1:64 de periode waarin Antiochus de gelovigen in Israël verdrukt en mishandelt.

Daniël 9:24⁵⁹ openbaart dat de 70 jaren van ballingschap (605-538 v.C) 7 maal verlengd worden (vgl. Leviticus 26:21⁶⁰) tot de tijd van Antiochus (175-163 v.C.). Omdat dit visioen met het Perzische Rijk begint, moeten we *de periode van Gods toorn* beschouwen als de hele periode van de ballingschap tot en met de crisis rondom Antiochus. Het einde van deze periode van verdrukking onder Antiochus valt samen met het einde van de vier

⁵⁵ 1 Samuël 26:12 David nam de speer en de waterkruik mee die bij Sauls hoofdeind stonden, en zo verlieten ze het kamp. Niemand had iets gezien, niemand had iets gemerkt, niemand was wakker geworden. Ze lagen allemaal vast te slapen, want de HEER had hen in een diepe slaap gedompeld.

⁵⁶ Job 4:12-13 12 Een verholen stem drong tot mij door, mijn oor ving een fluisteren op, 13 in de verontrustende visioenen van de nacht, die de mensen dompelt in een diepe slaap.

⁵⁷ 1 Koningen 19:5-7 5 Hij viel onder de bremstruik in slaap, maar er kwam een engel, die hem aanraakte en zei: ‘Word wakker en eet wat.’ 6 Elia keek op en ontdekte naast zijn hoofd een brood, in gloeiende kooltjes gebakken, en een kruik water. Nadat hij had gegeten en gedronken ging hij weer onder de struik liggen. 7 Maar de engel van de HEER kwam terug, raakte hem opnieuw aan en zei: ‘Sta op en eet wat, anders is de reis te zwaar voor je.’

⁵⁸ Ezechiël 1:28-2:2 28 Zoals de boog die bij regen verschijnt in de wolken, zo zag die gloed eruit. Dit was de aanblik van de stralende verschijning van de HEER, en toen ik dit alles zag, wierp ik me voorover op de grond. Ik hoorde een stem 1 die tegen mij zei: ‘Mensenkind, sta op, dan zal ik met je spreken.’ 2 Terwijl deze woorden klonken, voer er een geest in mij die me weer op deed staan, en er werd opnieuw tegen mij gesproken:

⁵⁹ Daniël 9:24 Zeventig weken zijn vastgesteld voor je volk en je heilige stad, voordat aan de overtredingen een einde komt en de zonden zijn afgesloten, voordat het wangedrag is vergolden en eeuwige gerechtigheid is gebracht, voordat het profetisch visioen bezegeld is en het allerheiligste gewijd.

⁶⁰ Leviticus 26:21 Als jullie tegen mij in blijven gaan en mij niet willen gehoorzamen, zal ik de straf voor jullie zonden nog zevenmaal zo zwaar maken:

koninkrijken die uit het Griekse Rijk zijn ontstaan (Daniël 8:22-23). Dit einde komt met de val van Antiochus en het herstel van het heiligdom (Daniël 11:35⁶¹). Dit is het einde van de periode van Gods toorn / verbolgenheid.

8:20-26. De uitleg van het visioen.

God wacht tot de maat van de overtredders vol is (8:23a). “Aan het einde van hun heerschappij (d.w.z. van de vier koninkrijken), als de tijd van de overtredders voorbij is (Aramees: wanneer de rebellen de volle maat bereiken of hun heerschappij ten einde komt), zal er een meedogenloze koning opstaan”

Volgens 2 Makkabeeën 6:12-16⁶² tuchtigt God zijn volk (Israël) zonder te wachten tot hun zonden de volle maat bereiken, zodat zij naar Hem zouden terugkeren en niet voor altijd verlaten zouden worden (vgl. Hebreëen 12:5-7,10-11⁶³).

In contrast is God lankmoedig met de zonden van de heidense volken (de vier koninkrijken) totdat zij de volle maat bereikt hebben. Hij wil de heidenen een kans geven zich te bekeren (vgl. Genesis 15:16⁶⁴; 2 Petrus 3:9⁶⁵).

De aanvankelijke successen van de meedogenloze Antiochus (8:23b-25a).

Hij is meedogenloos, bedreven met listen en slaagt in elk bedrog (vgl. Daniël 11:21-23,24,27,32⁶⁶). Hij manipu-

⁶¹ Daniël 11:35 Maar ook sommige van de verlichtten komen ten val; mogen zij worden gelouterd, gereinigd en gezuiverd tot aan de eindtijd, want de vastgestelde tijd is nog niet aangebroken.

⁶² 2 Makkabeeën 6:12-16 12 Ik roep mijn lezers op om zich door deze tragische gebeurtenissen niet te laten afschrikken, maar te bedenken dat deze straffen niet de ondergang, maar de opvoeding van ons volk ten doel hadden. 13 Het is immers een teken van grote goedheid wanneer zondaars niet te lang hun gang kunnen gaan, maar onmiddellijk worden gestraft. 14 De Heer heeft namelijk besloten ons anders te behandelen dan de andere volken: bij hen wacht hij rustig met straffen tot ze de maat van hun zonden vol hebben gemaakt, 15 maar ons straft hij al voordat we dat punt bereikt hebben. 16 Ons ontzegt hij dus nooit zijn barmhartigheid; hij laat zijn volk nooit alleen, maar hij voedt ons op door ons met rampen te treffen.

⁶³ Hebreëen 12:5-7,10-11 5 Kennelijk bent u de bemoediging vergeten die tot u als tot kinderen wordt gericht: ‘Mijn zoon, je mag een vermaning van de Heer nooit terzijde schuiven en nooit opgeven als je door hem terechtgewezen wordt, 6 want de Heer berispt wie hij liefheeft, straft elke zoon van wie hij houdt.’ 7 Houd vol, het betreft hier immers een leerschool, God behandelt u als zijn kinderen. Welk kind wordt niet door zijn vader berispt? 10 Onze aardse vaders berispten ons maar voor korte tijd en naar eigen goeddunken, maar hij berispt ons voor onze eigen bestwil, om ons te laten delen in zijn heiligheid. 11 Een vermaning lijkt op het moment zelf geen vreugde te brengen, slechts verdriet, maar op den duur plukt wie erdoor gevormd is er de vruchten van: een leven in vrede en gerechtigheid.

⁶⁴ Genesis 15:16 Pas de vierde generatie zal hierheen terugkeren, want pas dan hebben de Amorieten zo veel misdaden bedreven dat de maat vol is.

⁶⁵ 2 Petrus 3:9 De Heer is niet traag met het nakomen van zijn belofte, zoals sommigen menen; hij heeft alleen maar geduld met u, omdat hij wil dat iedereen tot inkeer komt en niemand verloren gaat.

⁶⁶ Daniël 11:21-23,24,27,32 21 In zijn plaats staat een verachtelijk man op, aan wie geen koninklijke waardigheid is verleend. Hij komt uit het niets en weet het koningschap door sluwheid te verwerven.

leerde het hogepriesterschap in Jeruzalem (lees 2 Makkabeeën 4:7-29). Hij is machtig, maar niet zo machtig als zijn voorganger Alexander de Grote. Hij richt een ongehoorde verwoesting aan. Hij stort 'de machtigen', namelijk, het volk van de heiligen (de gelovigen in het volk Israël), in het verderf (vgl. Daniël 11:33-35)⁶⁷. Voor God zijn de gelovigen 'machtigen' en dat is een slechte voorbode voor Antiochus.

Uiteindelijk word Antiochus gebroken door de vorst der vorsten (8:25b).

'De vorst der vorsten' moet God Zelf zijn. Doordat Antiochus zich tegen God verzette, bracht God hem tot zijn uiterste grens waar hij tegen God Zelf aanloopt. Dan grijpt God in, treedt op in de menselijke geschiedenis en maakt een einde aan zijn koningschap!

Antiochus werd gebroken zonder dat er een mensenhand aan te pas kwam (vgl. Daniël 2:34,45⁶⁸; 11:45⁶⁹)! 1 en 2 Makkabeeën vertellen dat hij stierf tijdens een onsuccesvolle campagne tegen Perzië in 163 v.C.

Verzegel het visioen (8:26).

"Sluit dit visioen op, want het verwijst naar een verre toekomst". Het woord 'opsluiten, geheim houden' wordt parallel gebruikt met het woord 'verzegelen' in Daniël 12:4,9⁷⁰. Volgens deze *rugwaartse profetie* ontving Daniël dit visioen in de 6e eeuw v.C. (tijdens het Medo-Persische Rijk).

22 Binnenvallende strijdkrachten worden door hem overrompeld en gebroken, zo ook een leider van het verbond. 23 Wie zich met hem verbindt, wordt door hem bedrogen. Zo werkt hij zich omhoog en wordt hij machtig, al heeft hij maar weinig aanhangers. 24 Onverhoeds komt hij in de vruchtbaarste delen van de provincie en doet wat geen van zijn voorouders ooit heeft gedaan: roofgoed, buit en rijkdom strooit hij voor zijn aanhangers uit. Ook tegen versterkte plaatsen smeedt hij plannen, maar dat duurt slechts korte tijd. 27 Beide koningen hebben kwaad in de zin, al zitten ze samen aan één tafel. Ze misleiden elkaar maar het baat hun niet, want de vastgestelde tijd is nog niet aangebroken. 32 Degenen die zich niet houden aan het verbond, verleidt hij op listige wijze tot afvalligheid, maar degenen die hun God trouw zijn zullen zich met kracht verzetten.

⁶⁷ **Daniël 11:33-35** 33 De verlichten onder het volk brengen velen tot inzicht, maar een tijd lang worden zij te vuur en te zwaard bestreden, gevangengezet en beroofd. 34 Tijdens hun onderdrukking krijgen ze enige hulp, al zullen velen zich onder valse voorwendselen bij hen aansluiten. 35 Maar ook sommige van de verlichten komen ten val; mogen zij worden gelouterd, gereinigd en gezuiverd tot aan de eindtijd, want de vastgestelde tijd is nog niet aangebroken.

⁶⁸ **Daniël 2:34,45** 34 U zag hoe een steen losraakte, zonder dat er een mensenhand aan te pas kwam, hoe de steen tegen de ijzeren en lemen voeten van het beeld sloeg en ze verbrijzelde. 45 precies zoals u zag dat er een steen van de berg losraakte zonder dat er een mensenhand aan te pas kwam, en het ijzer, brons, leem, zilver en goud verbrijzelde. De grote God heeft de koning laten weten wat er in de toekomst te gebeuren staat. De droom is waar, en de uitleg betrouwbaar.

⁶⁹ **Daniël 11:45** Hij zal zijn koninklijke tenten opslaan tussen de zee en de berg van het heilig Sieraad, maar dan vindt hij zijn einde zonder dat iemand hem helpt.

⁷⁰ **Daniël 12:4,9** 4 Maar houd deze woorden geheim, Daniël, en verzegel het boek tot de eindtijd. Velen zullen op zoek gaan en de kennis zal toenemen.'

9 Maar hij zei: 'Ga heen, Daniël, want deze dingen blijven verborgen en verzegeld tot de eindtijd.

Maar het visioen verwijst naar gebeurtenissen in de 2^e eeuw v.C. (de tijd waarin de schrijver van het boek leefde). Dit visioen werd verzegeld van de 6^e tot de 2^e eeuw v.C. en daarom hadden de lezers van het boek Daniël in de 2^e eeuw v.C. nog niet eerder over dit visioen gehoord. 'De verre toekomst' waarover het visioen spreekt breekt pas aan met de crisis rondom Antiochus.

8:27. Het effect van het visioen op Daniël.

4. Toepassing van de symbolen in het visioen.

a. *De symbolen in het visioen gaan de gebeurtenissen van de periode van de ziener (de periode van Antiochus) te boven.*

In het eerste visioen in Daniël 7 waren de symbolen indirecte toespelingen op de gebeurtenissen in de wereldgeschiedenis. Maar in het tweede visioen in Daniël 8 zijn de symbolen duidelijk. En toch blijven deze symbolen in de uitleg van het visioen verwijzen naar indirecte toespelingen op *de uiterste gebeurtenissen* in de wereldgeschiedenis. De uiterste gebeurtenissen zijn niet de eindtijd gebeurtenissen, maar *de gebeurtenissen in de wereldgeschiedenis wanneer God ingrijpt*.

In de uitleg (exegese) verwijzen deze symbolen alleen naar het Medo-Persische Rijk van Darius en Cyrus, het Griekse Rijk van Alexander de Grote en het Seleucidische Rijk van Antiochus. Maar in de toepassing van deze symbolen gaan ze de gebeurtenissen van de periode van de ziener te boven.

De boodschap van het boek van Daniël was allereerst bedoeld voor de gelovigen die in de tijd van de schrijver van het boek van Daniël leefden (2^e eeuw v.C.).

Maar vervolgens is het een boodschap voor gelovigen van alle tijden. Rebelleën tegen God of aanvallen tegen God / Christus (vgl. Johannes 2:19,21⁷¹) en zijn tempel (de Kerk en christenen) (vgl. 2 Korintiërs 6:16⁷²; Efeziërs 2:21-22) door heel de wereldgeschiedenis heen zijn ook *uiterste gebeurtenissen (gebeurtenissen in de wereldgeschiedenis wanneer God ingrijpt)*. De gelovigen die in zulke uiterste gebeurtenissen leven mogen dan ook geloven en hopen op 'het einde van deze uiterste gebeurtenissen'!

b. *De symbolen in het visioen hebben transcendent betekenis.* De gebeurtenissen op aarde hebben transcendent betekenis. Telkens wanneer "de boosdoeners de maat volgemaakt hebben" (Daniël 8:23, NBG) en de koning van het koninkrijk van de wereld opstaat tegen God, dan zal ook hij zonder mensenhanden vernietigd worden

⁷¹ **Johannes 2:19,21** 19 Jezus antwoordde hun: 'Breek deze tempel maar af, en ik zal hem in drie dagen weer opbouwen.' 21 Maar hij sprak over de tempel van zijn lichaam.

⁷² **2 Korintiërs 6:16** Wat heeft de tempel van God met afgoden te maken? Wijzelf zijn de tempel van de levende God, zoals God heeft gezegd: 'Ik zal bij hen wonen en in hun midden verkeren, ik zal hun God zijn en zij mijn volk.'

(Daniël 8:25)! Zijn val is niet maar het resultaat van politisch-historische factoren op aarde, maar het resultaat van Gods ingrijpen in de menselijke geschiedenis!

Gods tempel en volk (de Kerk en christenen) op aarde hebben betekenis voor God, maar Antiochus ontkende dat. Hij had helemaal geen oog voor de geestelijke werkelijkheid! Antiochus en de volken van de wereld hebben niet begrepen dat wanneer de gelovigen op aarde lijden, dat God in de hemel dan ook lijdt (vgl. Kolossenzen 1:24⁷³; 1 Petrus 4:13⁷⁴). De hemel en de aarde zijn *niet* twee volkomen onafhankelijke en van elkaar gescheiden werelden. De hemel is betrokken bij wat er op aarde gebeurt en de aarde hoort daarmee rekening te houden.

c. De symbolen en beweegredenen in het visioen mogen telkens weer toegepast worden.

Soortgelijke uiterste gebeurtenissen komen steeds weer voor in de wereldgeschiedenis. De gelovigen die dan leven mogen de boodschap van de symbolen dan ook toepassen op hun eigen tijd.

De “maat volmaken” (Daniël 8:23, NBG) als beweegreden wordt in het Nieuwe Testament toegepast op de Joden en hun godsdienstige leiders die Jezus Christus verwierpen (Matteüs 23:31-32⁷⁵; 1 Tessalonicenzen 2:16⁷⁶).

Het kan ook toegepast worden op de kerken en christenen die hun rug op Jezus Christus keren (vgl. Romeinen 11:20-22⁷⁷).

Het visioen van Daniël was dus niet een oproep tot bewapening tegen de vijand, maar een oproep voor de verdrukten om geloof te beoefenen en trouw te blijven onder verdrukking en een oproep voor de onderdrukkers om tot bekering en verootmoediging te komen.

De beschrijving van de tiran, Antiochus, kan op meerdere politieke leiders in de wereldgeschiedenis toegepast worden. Hij is het symbool van de vele antichristen in de wereldgeschiedenis (1 Johannes 2:18⁷⁸). De aanvallen van deze wereldse koningen tegen Gods tempel (de Kerk, Efeziërs 2:19-22) wordt beschouwd als een aanval op God Zelf. Uiteindelijk zorgt God ervoor dat deze tirannen zonder pardon gebroken worden, zonder het toedoen van menselijke samenzweringen.

VII. GEBED (8 min.)

Bid met elkaar als antwoord op wat God zegt. Laat iedereen in de kring om de beurt (in één of twee zinnen) naar God toe reageren op wat hij in deze bijeenkomst van Hem leerde.

Bid met elkaar voor elkaar (Romeinen 15:30) en voor anderen (Kolossenzen 4:12).

VIII. VOLGENDE BIJEENKOMST (2 min.)

Deel de voorbereiding en de studie voor de volgende keer uit.

⁷³ **Kolossenzen 1:24** Ik ben blij dat ik nu voor u lijd en dat ik in mijn lichaam mag aanvullen wat er nog aan Christus' lijden ontbreekt, ten behoeve van zijn lichaam, de kerk,

⁷⁴ **1 Petrus 4:13** Hoe meer u deel hebt aan Christus' lijden, des te meer moet u zich verheugen, en des te uitbundiger zal uw vreugde zijn wanneer zijn luister geopenbaard wordt.

⁷⁵ **Matteüs 23:31-32** **31** Daarmee erkennen jullie zelf dat jullie kinderen zijn van hen die de profeten vermoord hebben. **32** Maak de maat van jullie voorouders dan maar vol!

⁷⁶ **1 Tessalonicenzen 2:16** omdat ze ons beletten andere volken bekend te maken hoe ze kunnen worden gered. De maat van hun zonden raakt nu vol, en Gods veroordeling is ten volle over hen gekomen.

⁷⁷ **Romeinen 11:20-22** **20** Zeker, ze zijn afgebroken vanwege hun ongelof en u dankt uw plaats aan uw geloof. Wees daarom echter niet hoogmoedig, maar heb ontzag voor God: **21** als hij de oorspronkelijke takken al niet heeft gespaard, zou hij u dan wel sparen? **22** Houd daarom voor ogen dat God niet alleen goed is, maar ook streng. Hij is streng voor wie gevallen zijn, maar goed voor u – als u tenminste trouw blijft aan zijn goedheid, want anders wordt ook u afgekap.

⁷⁸ **1 Johannes 2:18** Kinderen, het laatste uur is aangebroken. U hebt gehoord dat de antichrist zal komen. Nu al treden er veel antichristen op, en daardoor weten we dat dit het laatste uur is.